

Sociologisch en oecologisch onderzoek van vogelbevolkingen

Door Prof. Dr. D. M. de Vries

Dynamiek vogelbevolking van bepaald gebied

In het Binnenveld, Oostwaarts van de Grift gelegen tussen Wageningen, Ede, Veenendaal en Rhenen, zijn sinds november 1950 door mijn vrouw en mij de veranderingen in de vogelstand regelmatig nagegaan door menigmaal tellen van alle er waar te nemen vogels, gaande langs een vaste ronde van vijf kilometers. Gedurende de eerste jaren geschiedde dit in alle maanden van het jaar, waarna alleen mei en november als telmaand werden gehandhaafd: mei als broedmaand en november als de voor dit vruchtbare graslandgebied zo vogelrijke tijd tussen de grote najaarstrek en het invallen van de winter. De reeds verwerkte gegevens over beide genoemde maanden zijn soms verrassend en over het algemeen voor vogelvrienden bemoedigend. Weliswaar blijken sommige soorten er in de loop der twee laatste decennia nagenoeg verdwenen, andere afgenomen te zijn, maar daar staan aanzienlijk meer soorten tegenover, welke er toegenomen of wel nieuw zijn waargenomen. Vergeleken met de eerste der vier perioden van vijf jaren, vertoont het laatste lustrum in november zowel een duidelijke stijging van het gemiddelde en maximale aantal soorten per gebruikelijke ronde als van het totale aantal in deze maand waargenomen aantal vogelsoorten. Voor de maand mei, waarin immers de vogels het sterkst aan een bepaald gebied zijn gebonden vanwege het nestelen, is er evenwel van een opmerkelijk evenwicht sprake, wat rijkdom aan soorten betreft, hoewel het algehele aantal vogelindividuen er toch wel toegenomen is, hoewel minder sterk dan in november.

Wat de jaren afzonderlijk aangaat, springt de nadelige invloed van de barre winter van 1962 op 1963 sterk naar voren. De uitermate droge zomer van

1959 gaf ook een terugslag voor de wormeters van hier en uit het hoge noorden, maar bleek van voordeel geweest te zijn voor insekten- en zaadeters. De soortenrijkdom was verreweg het hoogst na de mooie zomers van 1959 en 1969. Voor dit gebied was 1960 een waar stootvogeljaar met voor november gemiddeld per ronde liefst 42 stootvogels, uiteraard voornamelijk buizerds en torenvalken. Wij nemen ons voor dit veel vergende onderzoek zo lang mogelijk voort te zetten, maar nog eens twintig volle jaren, zoals prof. Klomp dit voor de wetenschap wenselijk acht, kunnen wij uiteraard, gezien onze gevorderde leeftijd, niet toezeggen.

Landschapsbinding der vogels

Ook dit onderzoek, sinds het broedseizoen van 1963 in samenwerking met het voormalige R.I.V.O.N. met behulp van de 10 ha-bloktranssectmethode uitgevoerd, werd vrijwel afgesloten, althans hier te lande. Verspreid over het gehele land zijn tot nu toe bijna 800 transsectblokken op vogels geïventariseerd en dit zowel in het broedseizoen als 's winters bij open weersgesteldheid. De uitkomsten van dit onderzoek in den brede bevestigen onze indruk van de vogelrijkdom van ons land. Ten behoeve van de Werkgroep Weidevogels Natuurbeschermingsjaar 1970 werd voorrang verleend aan de verwerking der tellingen uit de grasland- en bouwlandblokken. Aan de hand van een tabel betreffende de voorkeur der vogels voor de meer of minder open landschappen grasland, bouwland, heide, hoogveen en zanden werden twaalf soorten als „weidevogels” bestempeld. Vervolgens werden voor het grasland volgordelijsten gemaakt, zowel naar het aantal van deze weidevogels als naar de soortenrijkdom in het geheel, dit alles nog alleen voor het broedseizoen. De soortenrijkste blokken zijn wel die met veel houtgroei, maar echte weidevogels worden daarin in het geheel niet of vrijwel niet aangetroffen. Als onderdeel van ons model vogelbevolking-Nederland-broedseizoen kwamen we voor het grasland tot gemiddeld 13 soorten en 58 individuen per 10 ha, naast 112 soorten totaal in vergelijking tot het bouwland onderscheidenlijk 8 soorten en 29 individuen gemiddeld 70 soorten bij elkaar. Grasland herbergt dus meer vogels dan bouwland, maar er zijn aanwijzingen, dat sommige weidevogels zich als broedvogel in toenemende mate in bouwland gaan vestigen (de gele kwikstaart b.v. nu al drie maal zoveel in bouwland dan in grasland), dit niet zonder redenen. De resultaten van 372 transsectblokken, omgerekend op de 2 miljoen ha grasland en bouwland tezamen, geven wel verbazingwekkende aantallen, zoals 1.109.000 spreeuwen, 1.107.000 veldleeuweriken, 846.000 Kieviten, 716.000

grutto's, 507.000 boerenzwaluwen, 478.000 wilde eenden, 392.000 schol-
eksters, 326.000 gele kwikstaarten, 304.000 graspiepers, 324.000 tureluurs,
228.000 kemphanen en 134.000 huiszwaluwen in de broedmaanden mei en
juni, zulks uiteraard met het nodige voorbehoud.

De voortzetting van ons onderzoek naar de samenhang tussen landschap en
vogelbevolking zal zich vooral op het buitenland richten. Na de tellingen
in Oost-Frankrijk in broedseizoen en winter, gevolgd door de „at random”
inventarisatie twee jaren geleden in broedseizoen en winter van winters
Mallorca, is voor deze winter een teltrektocht door Belgisch en Frans
Vlaanderen voorgenomen, gevolgd door een tweede verblijf op Mallorca,
maar nu in april en mei.

Biosociologisch onderzoek betreffende vogelstand en hoeveelheid ongewervelde dieren

Dit vond, ook met steun van het R.I.V.O.N., plaats in samenwerking met
de knappe all-round faunist C. F. van de Bund, verbonden aan de Planten-
ziektkundige Dienst te Wageningen, die de zwaarste taak had. Hij nam
namelijk de determinatie van het kleine gedierte bovenin en op de grond
voor zijn rekening, wij de vogels en de plantengroei. Een droge heide,
een nat blauwgrasland en een vruchtbaar weiland werden daartoe in de
jaren 1966 en 1967 in voorjaar, broedseizoen, nazomer en herfst bemon-
sterd. Samenvattend werd een en ander al gepubliceerd in *De Levende
Natuur* (1969, blz. 279-284). Meer vogels en hogere biomassa aan onge-
wervelde dieren bleken hier samen te gaan met grotere vruchtbaarheid, met
in het weiland het levende dierlijke gewicht vooral in de grond. Hiermede
is de algemene veldervaring in overeenstemming, dat weilanden zulke
trekpleisters zijn voor ontelbare vogels, zowel voor broeders ter plaatse als
voor vogels van elders.

- *Prof. Dr. D. M. de Vries, Thorbeckestraat 128, Wageningen*